

Archeologienota
Schilde – Turnhoutsebaan 542-544

Diego Gyesbreghs en Natasja Reyns

Bornem
2023

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Diego Gyesbreghs en Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2023/12.807/41

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	24
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	25
3	Samenvatting	26
4	Bibliografie	27
4.1	Publicaties	27
4.2	Websites	27
5	Bijlagen	28
5.1	Archeologische periodes	28

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

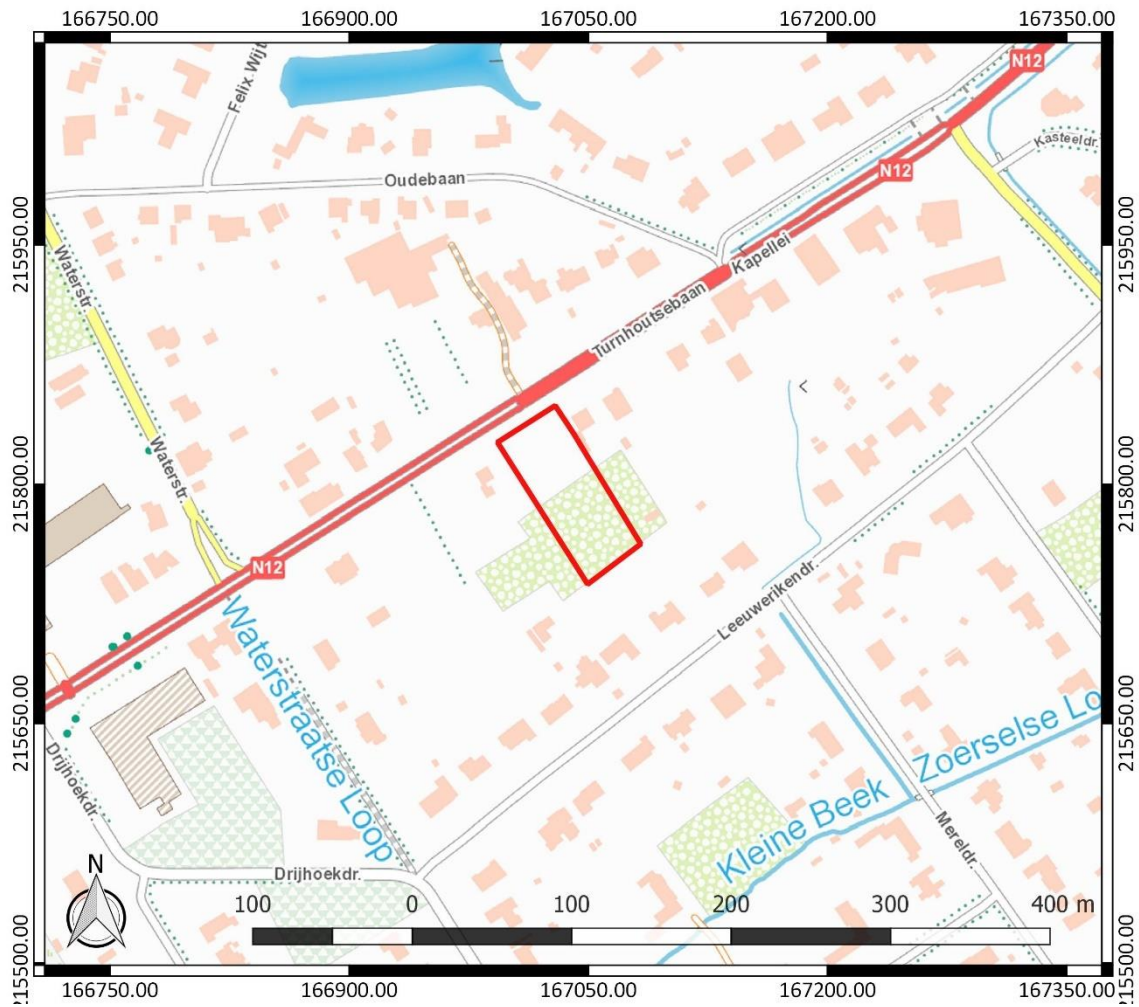
¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

Kadastrale percelen: Schilde, Afdeling 2, sectie B, nummers 2S, 2T

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4411 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 02/11/2022 – 28/02/2023

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland, bos

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt een woonpark voorzien, bestaande uit tien eengezinswoningen (Figuur 3). Daarvoor wordt de aanwezige bebouwing gerooid.

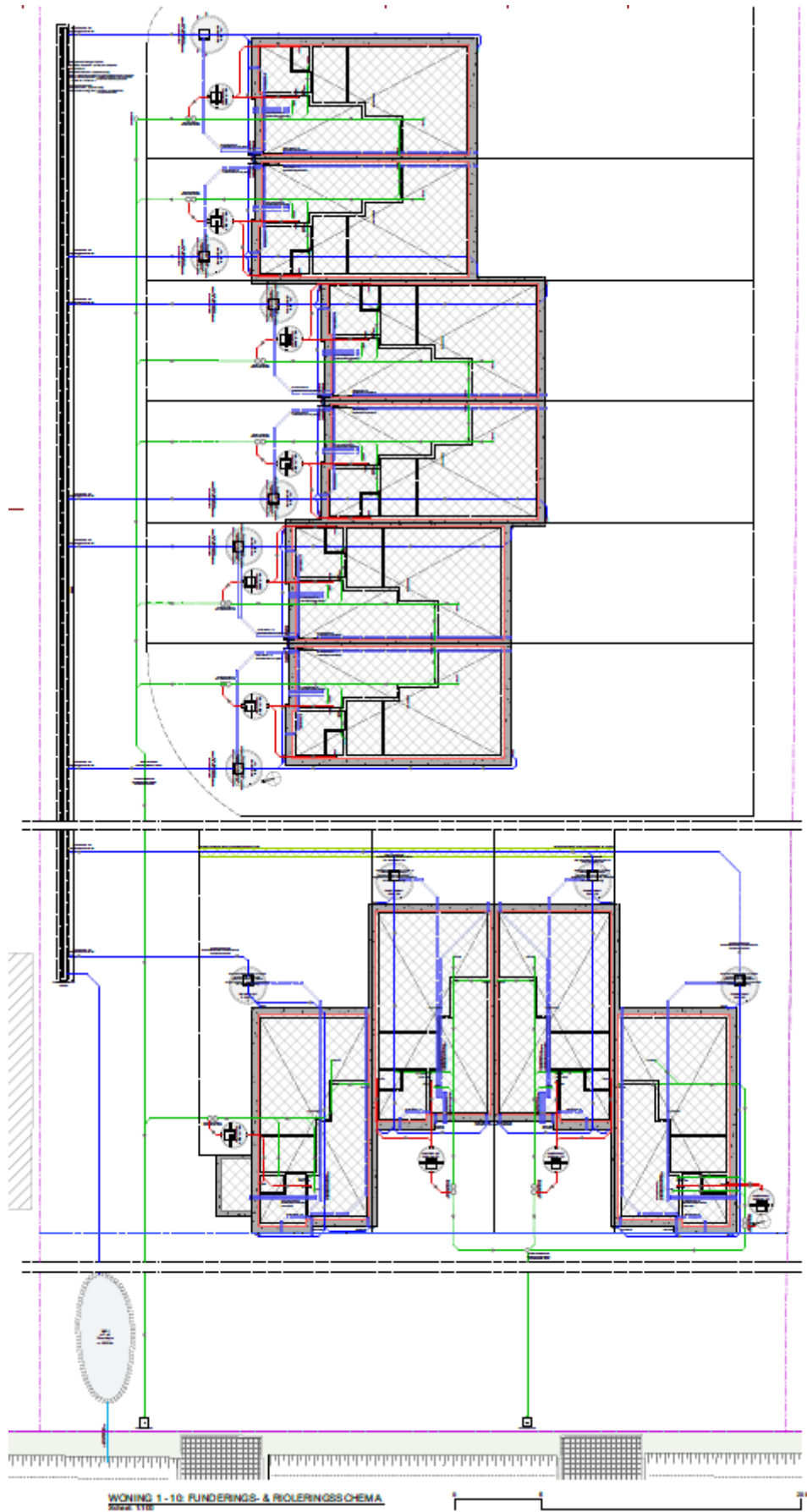
De bebouwing wordt opgedeeld in twee woonblokken. Langs de Turnhoutsebaan zullen vier eengezinswoningen parallel aan de straat voorzien worden. Een toegangsweg zal langs de oostzijde van het terrein aangelegd worden en zal leiden naar zes woningen die in het verlengde van het terrein ingepland worden. De woningen worden niet onderkelderd. De precieze funderingsdiepte en -wijze ligt op dit moment nog niet vast. Ze is afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek. Waarschijnlijk wordt het een algemene funderingsplaat met gewapende vorstranden.

Elke woning wordt voorzien van een septische put van 2000 l en een hemelwaterput van 5000 l. De aanleg van deze putten zal een verstoringsdiepte tot ca. 2,80 m veroorzaken. Aan de straatzijde komt ook nog een wadi met een diepte van ca. 15 cm.

De toegangsweg zal in totaal uit circa 717 m² verharding bestaan. Elk huis wordt voorzien van een garage voor één auto en een tuin in het verlengde van het huis. De tuinen van de huizen zullen telkens via een paadje aan de achterzijde van de tuin bereikbaar zijn.

Aan de straatzijde en in de tuinen van de woningen zullen nieuwe bomen aangeplant worden.

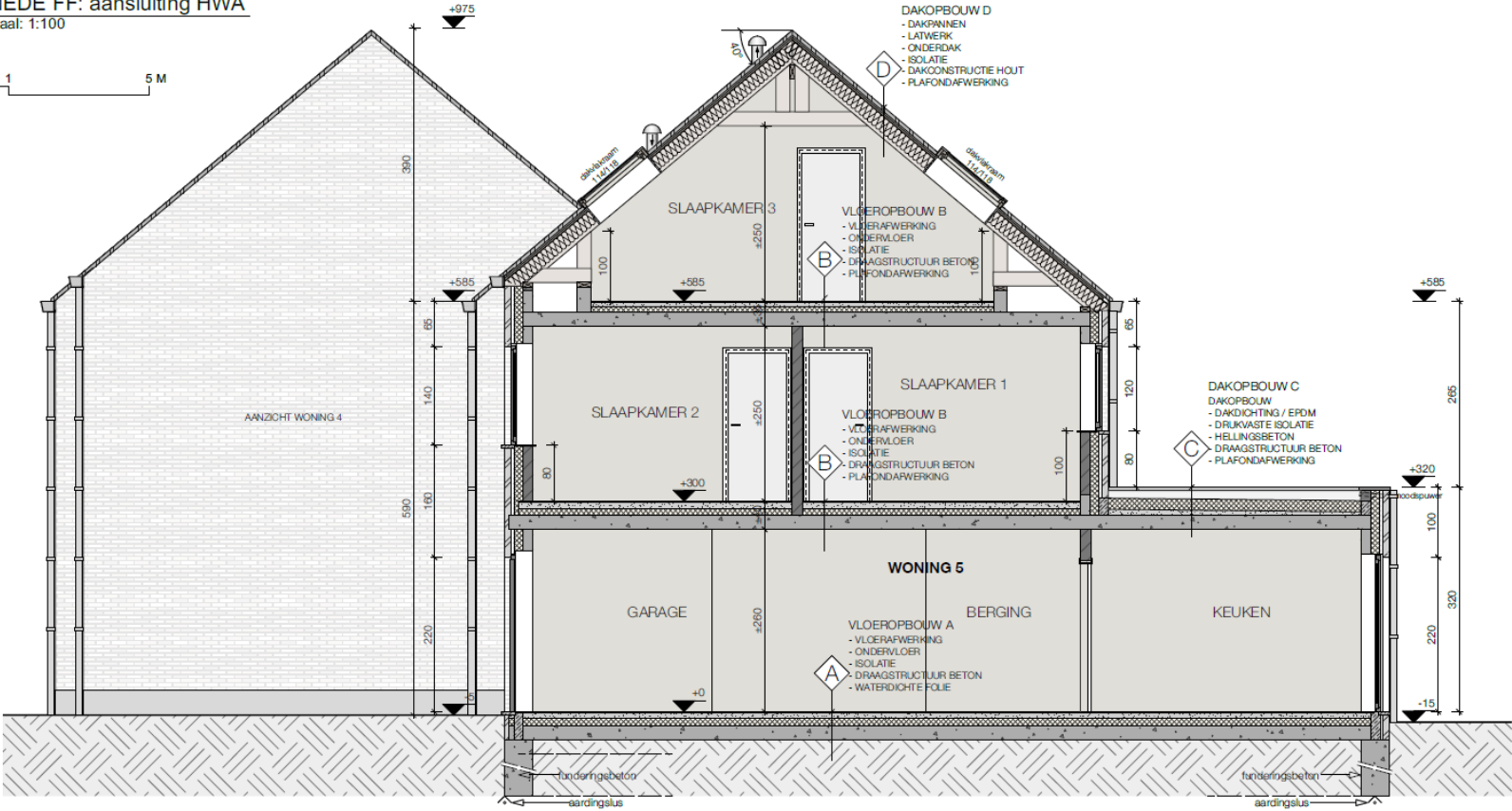
Figuur 3: Inplantingsplan

Figuur 4: Funderings- en rioleringsplan

SNEDE FF: aansluiting HWA
Schaal: 1:100

0 1 5 M

WONING 1 - 4: SNEDE AA'
Schaal: 1:50

0 1 5 M

Figuur 5: Snede

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

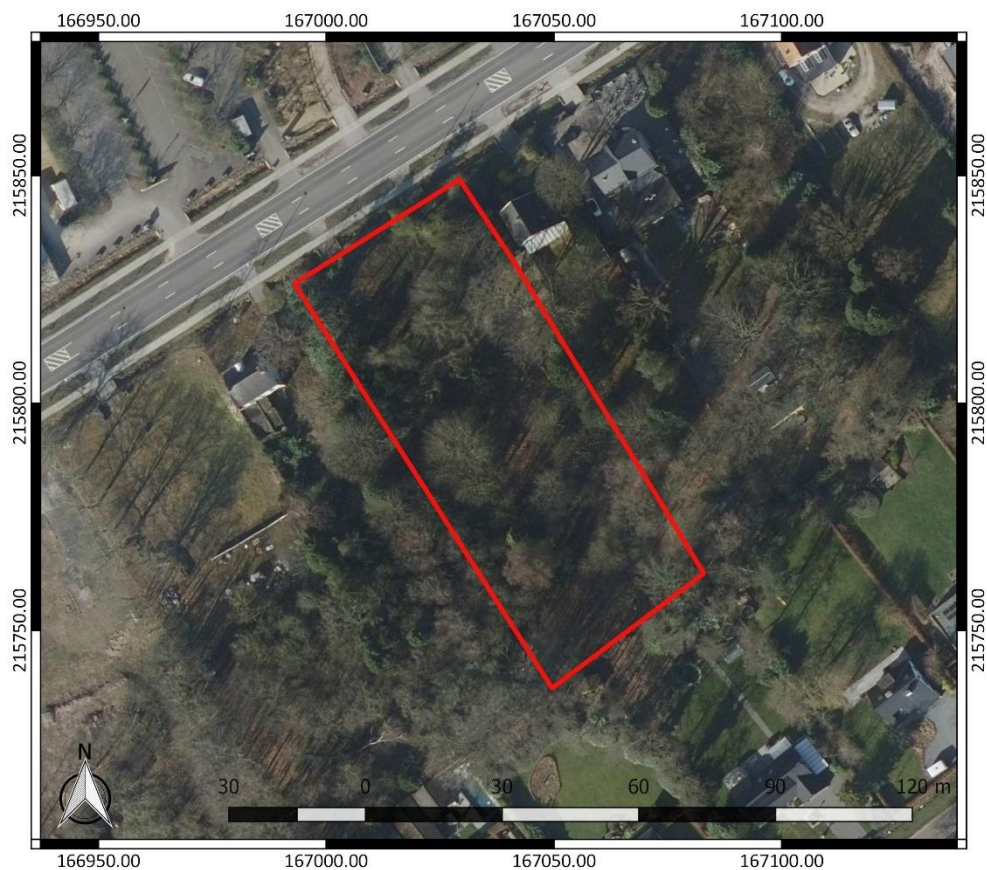
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), het Primitief Kadasterplan (1830 – 1834) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapssatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

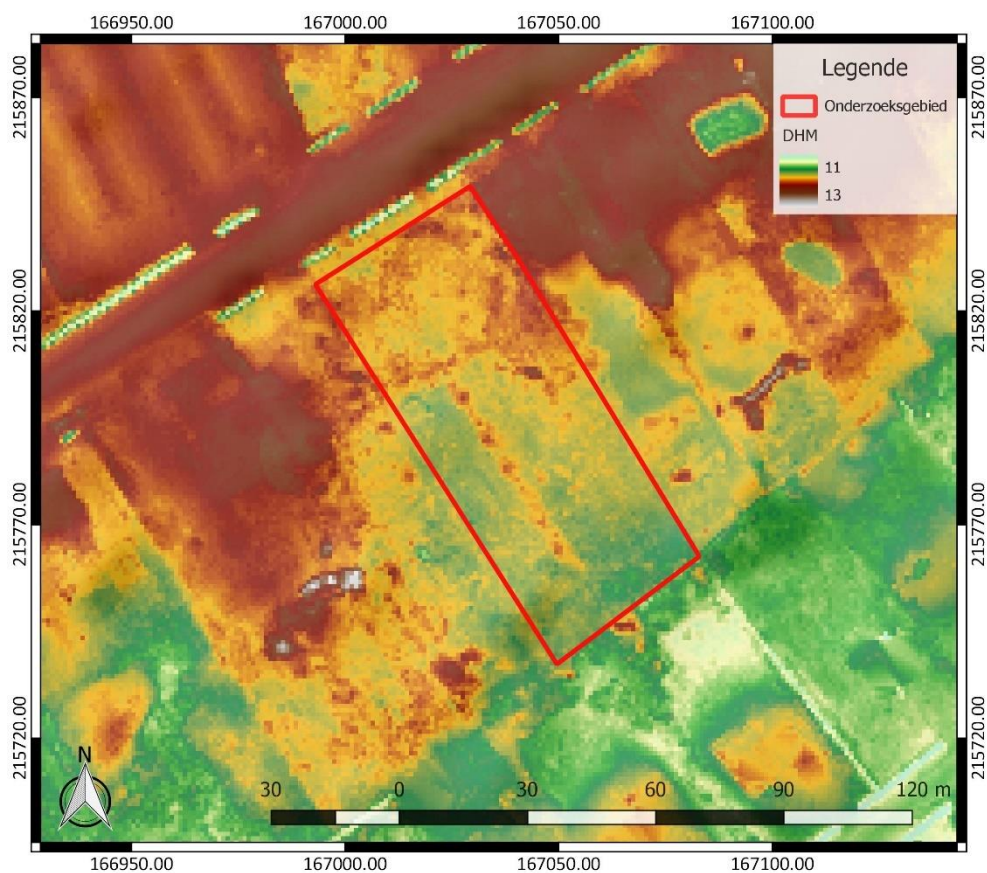
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

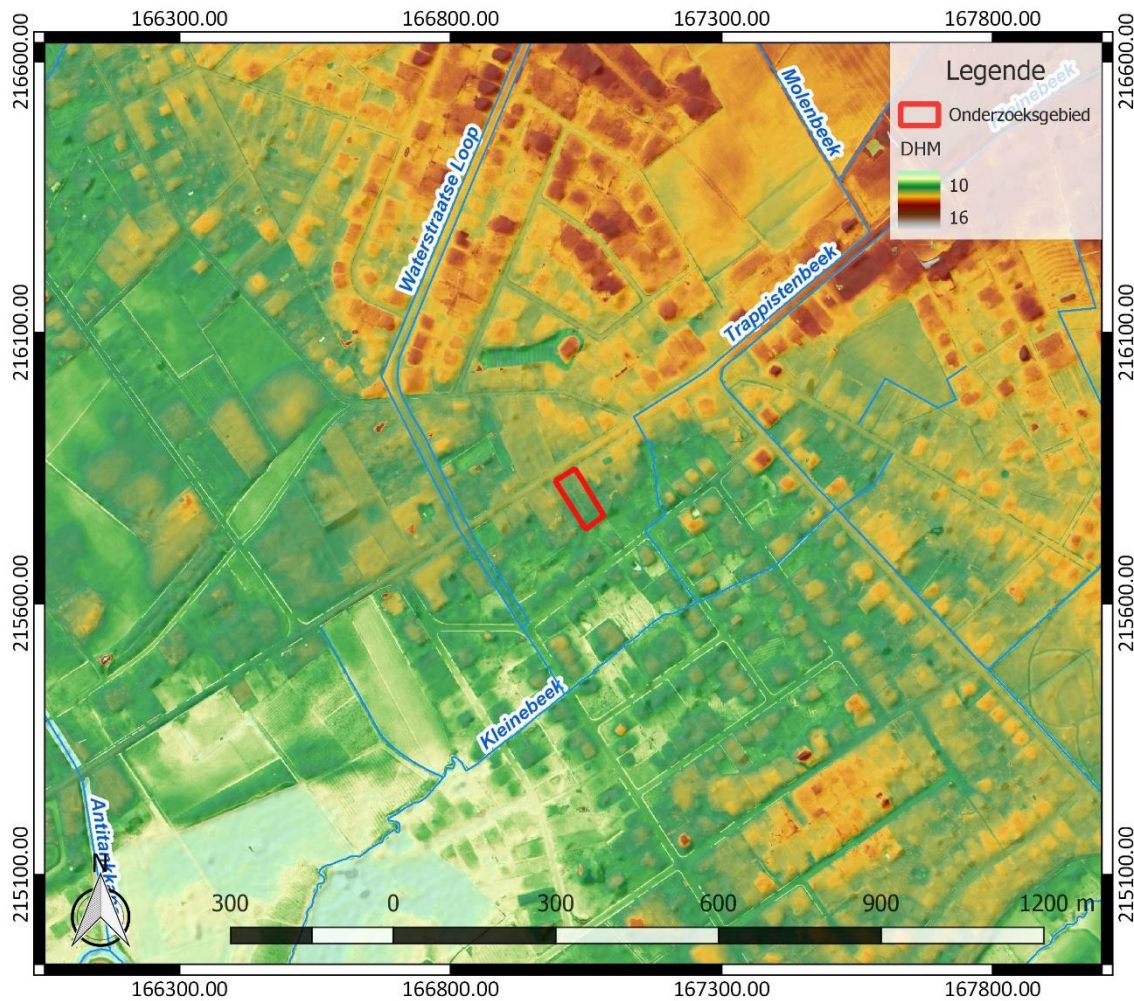
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van het centrum van Schilde, langs de grens met (Halle) Zoersel. Rondom liggen de Turnhoutsebaan in het noordwesten, de Eikenlaan in het noordoosten, de Leeuwerikendreef in het zuidoosten en de Reigersdreef in het zuidwesten (Figuur 6). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in een zone met woonparken. Hydrografisch behoort het terrein tot het Beneden-Scheldebekken. In de omgeving zijn er verscheidene waterlopen aanwezig. Ten (noord)oosten van het onderzoeksgebied stromen de Molenbeek en de Trappistenbeek die uitmonden in de Kleinebeek ten zuiden van het terrein. Ten noorden en ten westen lopen de Kleine Waterstraatse Loop en de Waterstraatse Loop (Figuur 8).

Figuur 6: Luchtfoto van 2021 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DHM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

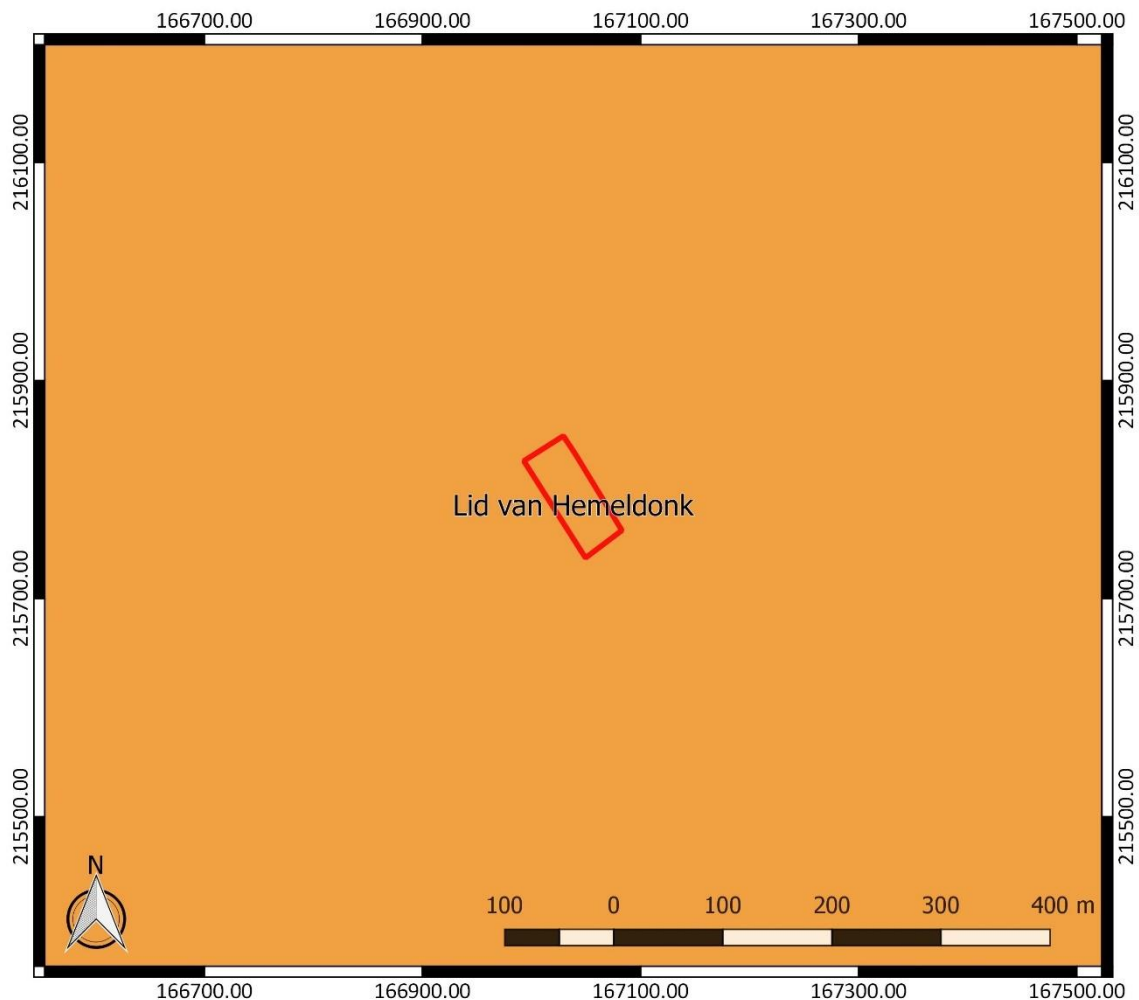

Figuur 9: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort het gebied tot de Kempische laagvlakte, die zich tussen de lage Scheldepolders in het westen en het hogere Limburgs plateau in het oosten bevindt. De grens met de Scheldepolders wordt gemarkeerd door een steilrand of talud. De overgang van de Kempische laagvlakte naar het Limburgs plateau gebeurt ten noordoosten van Turnhout, waar het dalend Limburgs plateau aansluit bij het waterscheidingsvlak tussen het Schelde-Nete bekken en het Maasbekken. Het gebied wordt ontwaterd door beide bekkens. Het waterscheidingsvlak is een vrij brede strook die de morfologie van het centrale gedeelte van de Kempische laagvlakte overheerst. Het wordt gekenmerkt door een onregelmatig, maar sterk ontwikkeld microreliëf. De maximale hoogte ligt er rond 30 à 35 m TAW. In Westmalle buigt het waterscheidingsvlak naar het noordwesten, om vervolgens naar de steilrand van de Scheldepolders te lopen. Tussen Ossendrecht

in het westen en Turnhout in het oosten strekt zich een microcuesta uit: de microcuesta van de Kempen. In het gebied tussen Kapellen en Schilde bevindt zich een glacis dat tegen het cuestafront aanleunt: het zogenaamde glacis van Brasschaat. Het reliëf is hier vlak tot licht golvend. De topografie stijgt geleidelijk naar het noordoosten toe.³

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van hoger gelegen gronden naar lager gelegen gronden. Het helt af naar het zuiden toe en kent een hoogte van 11,47 tot 12,04 m TAW (Figuur 9).

Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

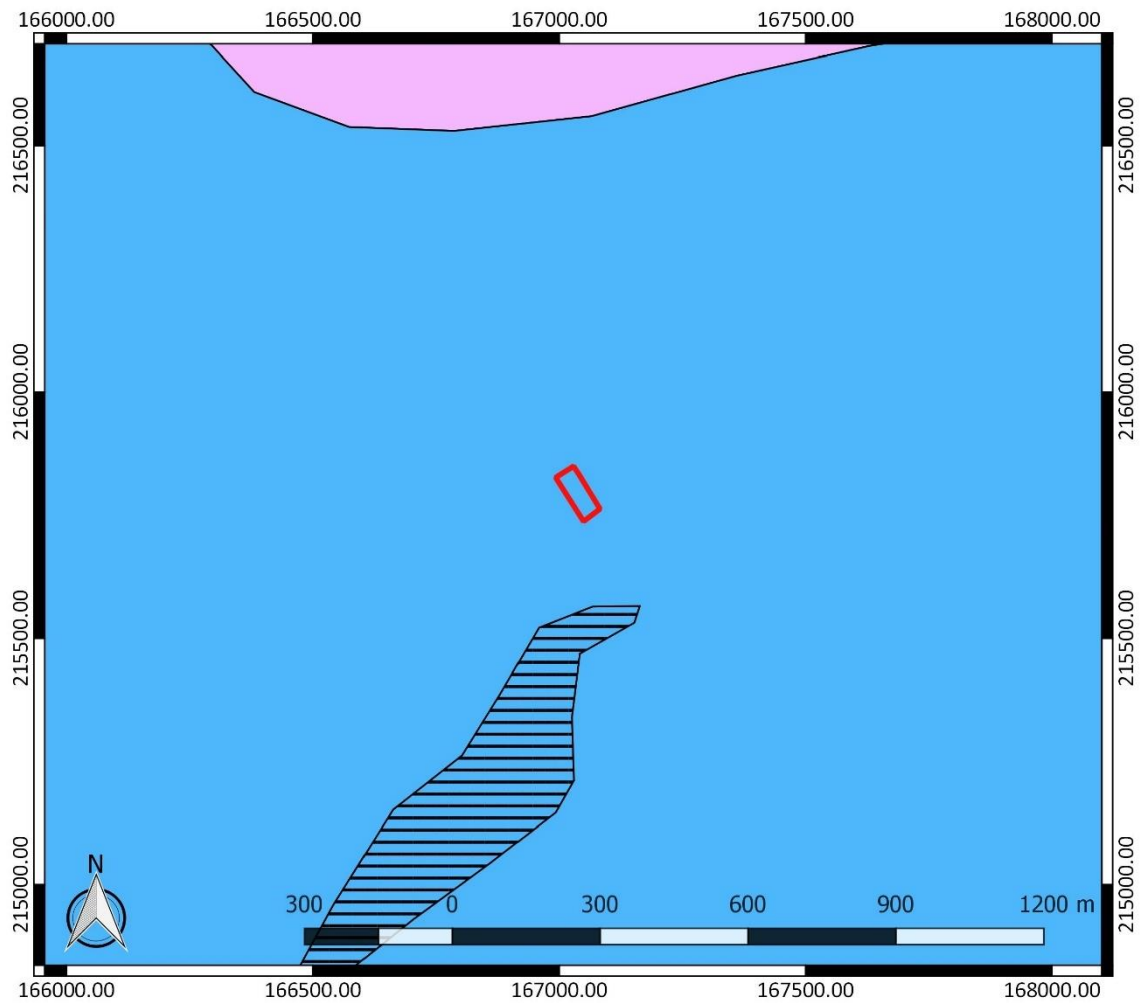
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 10) bestaat uit de Formatie van Brasschaat en het Lid van Hemeldonk. Deze tertiaire bodem wordt gekenmerkt door een lichtgrijs tot lichtgroen fijn zand dat zeer goed gesorteerd is en dat weinig klei-, glauconiet- en glimmerhoudend is.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen boven op de Pleistocene sequentie aanwezig zijn.⁵

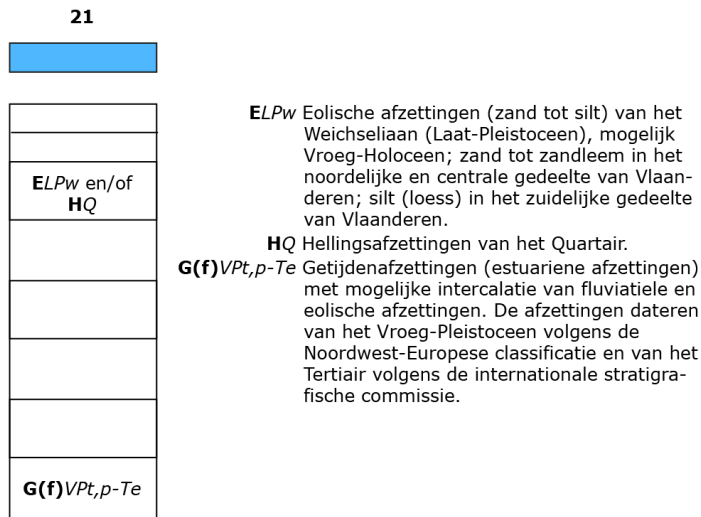
³ Bogemans 2005, 4

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

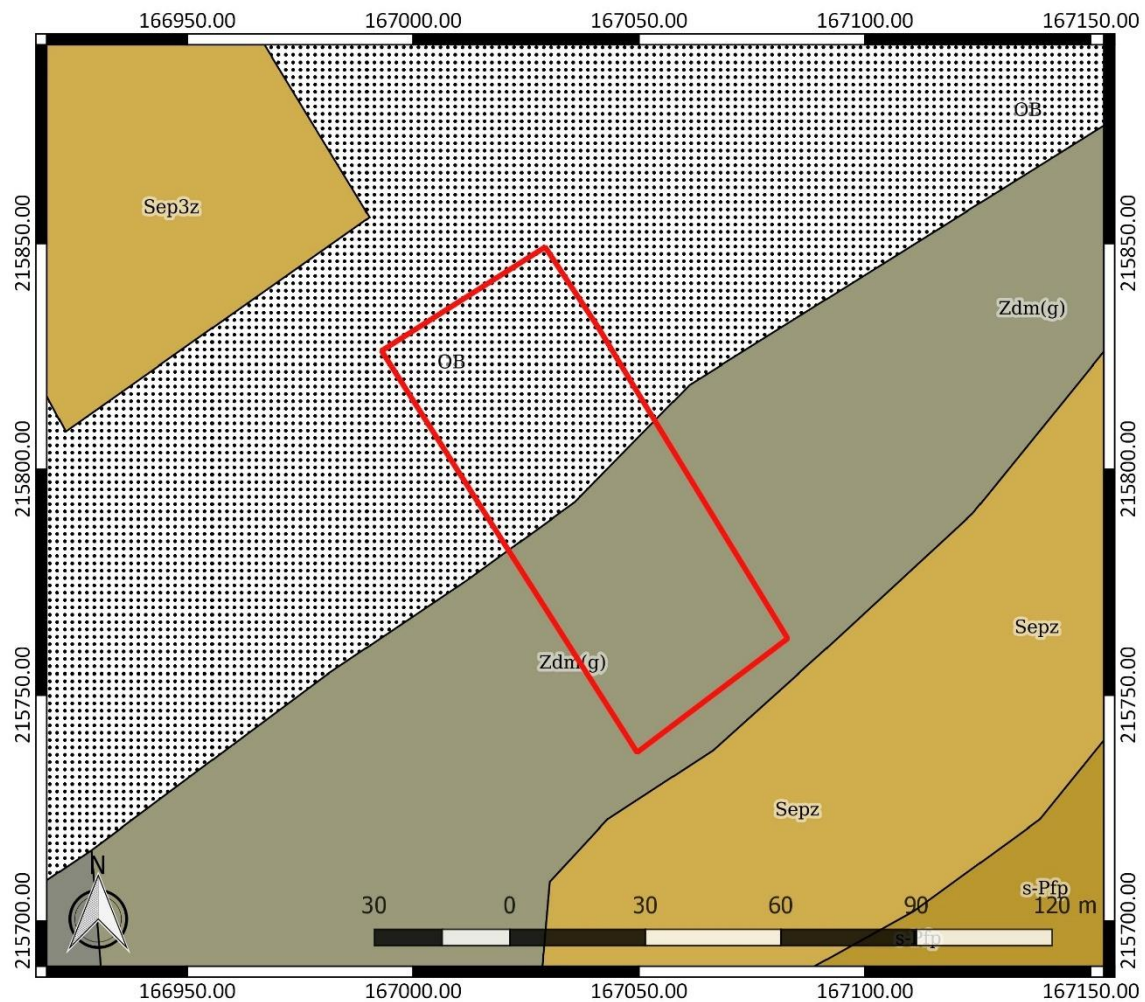
Figuur 11: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 12: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 13) situeert het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Net ten noordwesten van de bebouwde zone is een natte lemig zandbodem

zonder profiel aanwezig die lichter of grover wordt in de diepte (Sep3z). Deze bodem wordt ook gekenmerkt door een dikke humeuze bovengrond. Ze wordt ook net ten zuiden van het onderzoeksgebied aangetroffen, al ontbreekt hier de humeuze bovengrond (Sepz).⁶ Op het zuidoostelijk deel van de bebouwde zone bevindt zich een matig natte zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont (Zdm(g)).

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

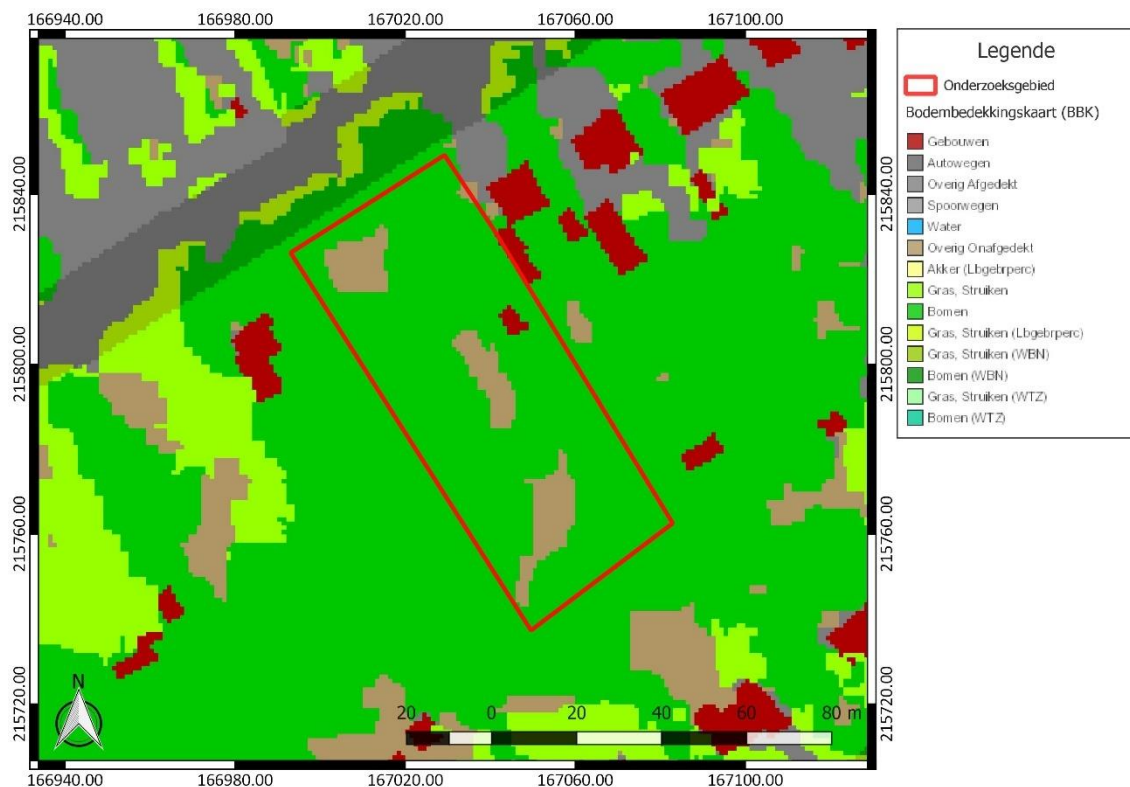
De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A-horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief. De antropogene horizont is waarschijnlijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. De algemene toepassing van plaggenbemesting in de Antwerpse Kempen is te situeren vanaf het begin van de 13de eeuw en werd toegepast tot aan de industrialisering van de landbouw. De meeste plaggenbodems lijken pas vanaf de 14de of 15de eeuw gevormd. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.⁷

Binnen het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskaat voornamelijk bebossing op te merken met enkele vlekken onafgedekte bodem verspreid over het terrein. Ook is er één klein gebouw op te

⁶ De Coninck 1963, 53

⁷ Bastiaens/Van Moernick 1994, 83-86; van Doesburg *et al.* 2007, 150

merken binnen de contouren van het onderzoeksgebied (Figuur 14). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6).

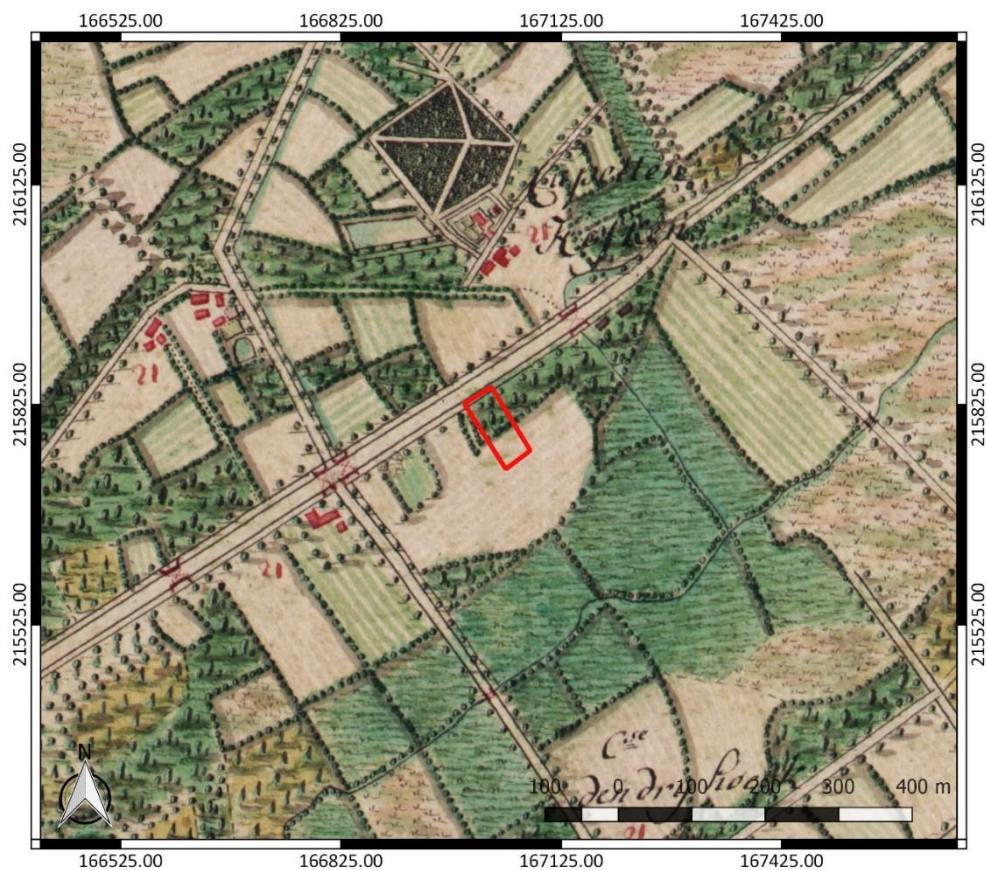
Figuur 14: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Schilde behoorde tot het markgraafschap Antwerpen, dat vanaf 1106 deel uitmaakte van het hertogdom Brabant. Op dat moment werd Schilde ingedeeld bij het kwartier van het Land van Rijen. De oudste vermelding, als "Schinla", is te vinden in een oorkonde uit 1183. Vermoedelijk was het dorp rond het jaar 1000 ontstaan. De eerste akkers en weiden ontstonden in het zuidoosten van de gemeente, nabij de Grote Schijn. Het noorden van de gemeente bestond voornamelijk uit heide en vennen. De hertogen van Brabant schonken aan verschillende abdijen heidegronden ter ontginning. In 1701 werd tijdens de Spaanse Successieoorlog een verdedigingslijn opgericht in opdracht van Lodewijk XIV. Deze zogenaamde "linnekens" bevonden zich langs de Schijn, aan de zuidgrens van Schilde. De Fransen richtten in 1703 hun kamp op in het uiterste noorden van de gemeente. Dit kamp werd verdedigd door veldschansen en wallen waarvan een aarden veldschans bewaard bleef.⁸

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied gedeeltelijk bebost is en dat de rest in gebruik is als akkerland. Net ten noorden is het Wervenhof zichtbaar (Figuur 15). Ook op het Primitief Kadasterplan (1830-1934) is eveneens geen bebouwing binnen de contouren van het onderzoeksgebied te zien.

⁸Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Schilde [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13702> (Geraadpleegd op 21-11-2022)

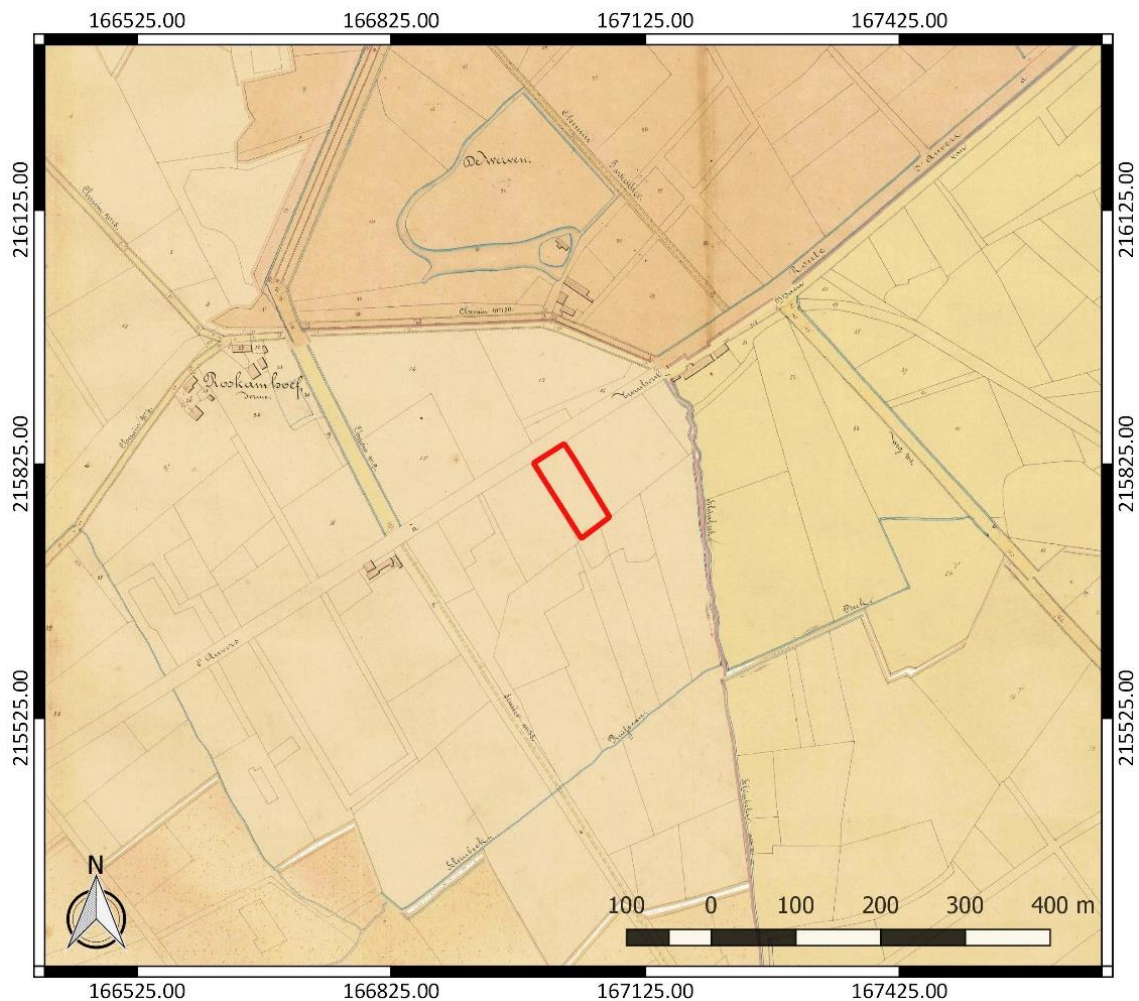

Figuur 15: Kabinetkaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Primitief Kadasterplan 1830 - 1834 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

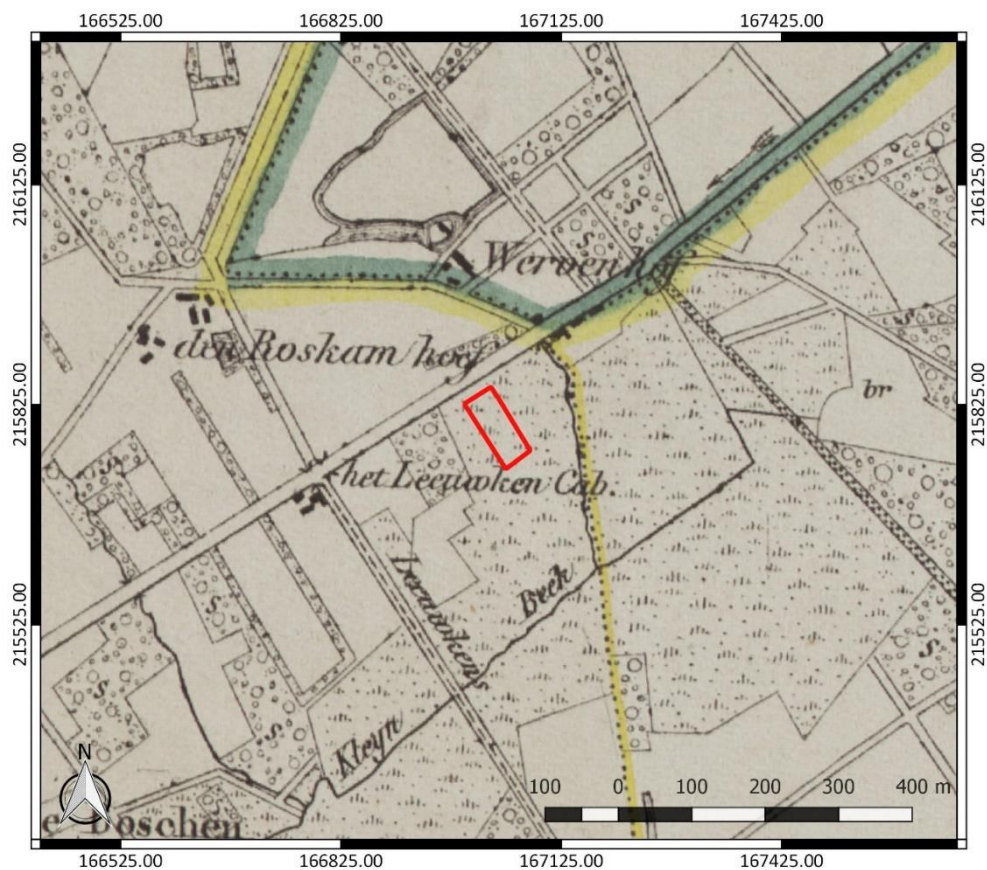
De Atlas der Buurtwegen (1841) vertoont nog steeds het landelijk karakter van de omgeving. Slechts enkele gebouwen zijn te zien op de kaart. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 17).

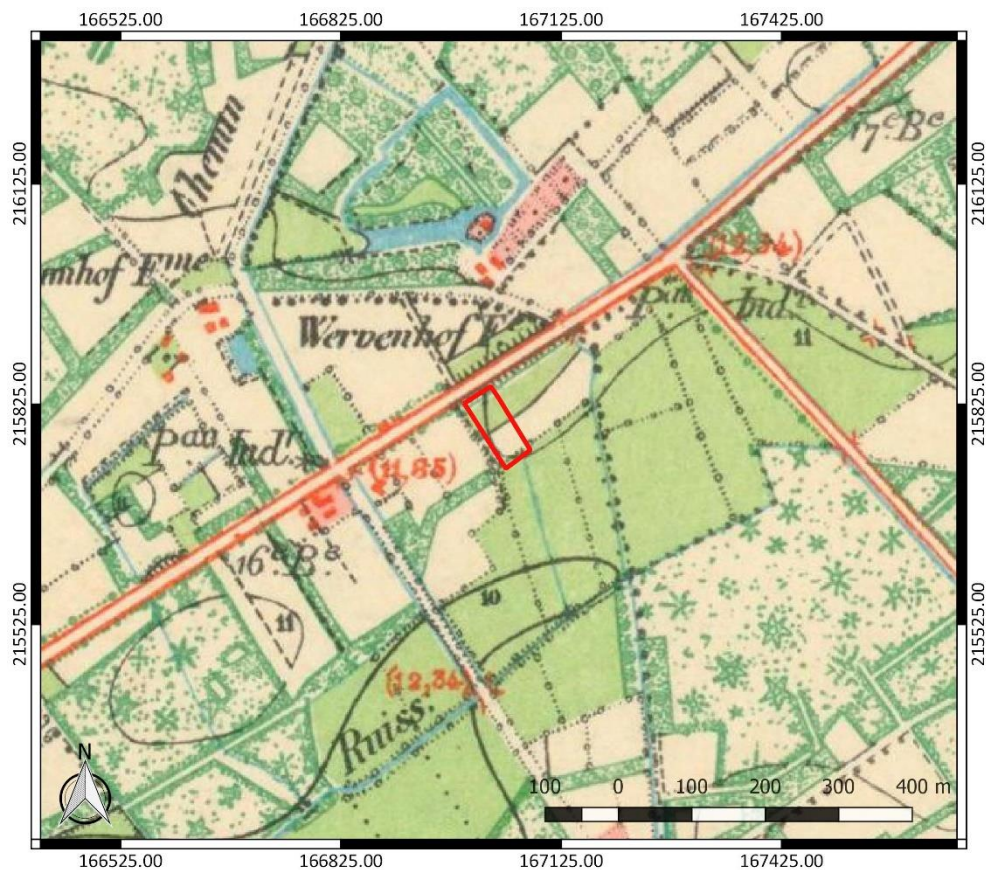
Figuur 17: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Vandermaelenkaart vertoont het onderzoeksgebied als weiland (Figuur 18). Dit beeld zet zich tevens door op topografische kaarten uit 1865 en 1929 (Figuur 19 en Figuur 20). Wel wordt de bebouwing rondom steeds dichter. Het Wervenhof is nog steeds zichtbaar op deze plannen.

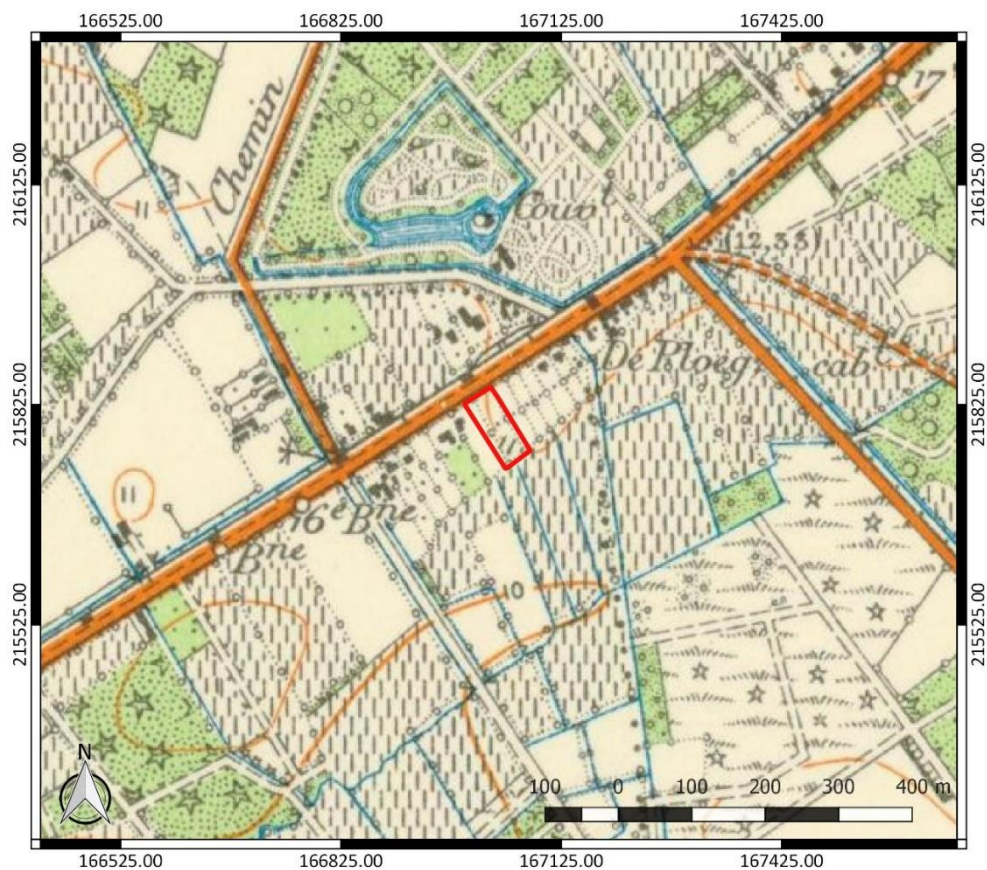
Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 21) geeft voor het eerst een beeld van de Turnhoutsebaan. Ze geeft een vergelijkbaar beeld met de voorgaande historische kaarten, namelijk een omgeving met een landelijk karakter waarbij de bebouwing steeds toeneemt. Ook een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 22) toont een toename aan bebouwing in de omgeving.

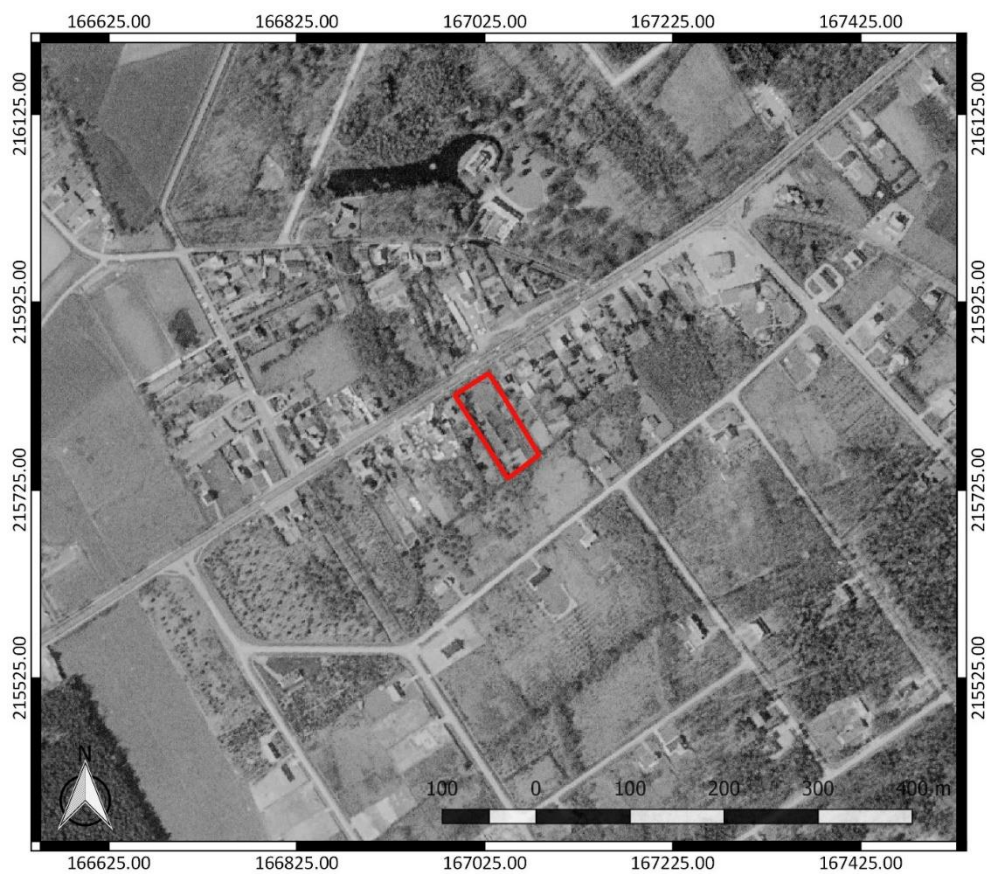
Figuur 18: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

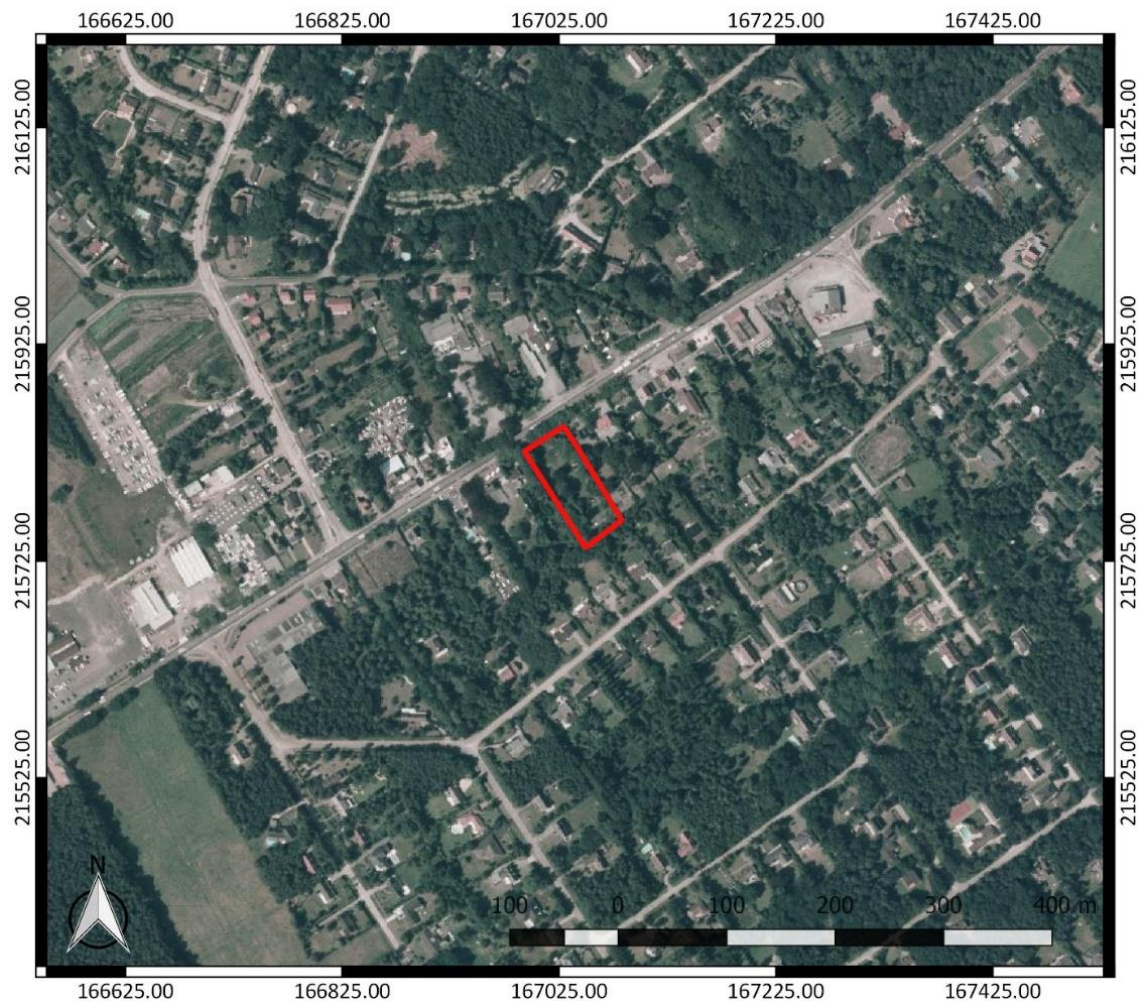
Figuur 19: Topografische kaart uit 1865 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Topografische kaart uit 1865 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

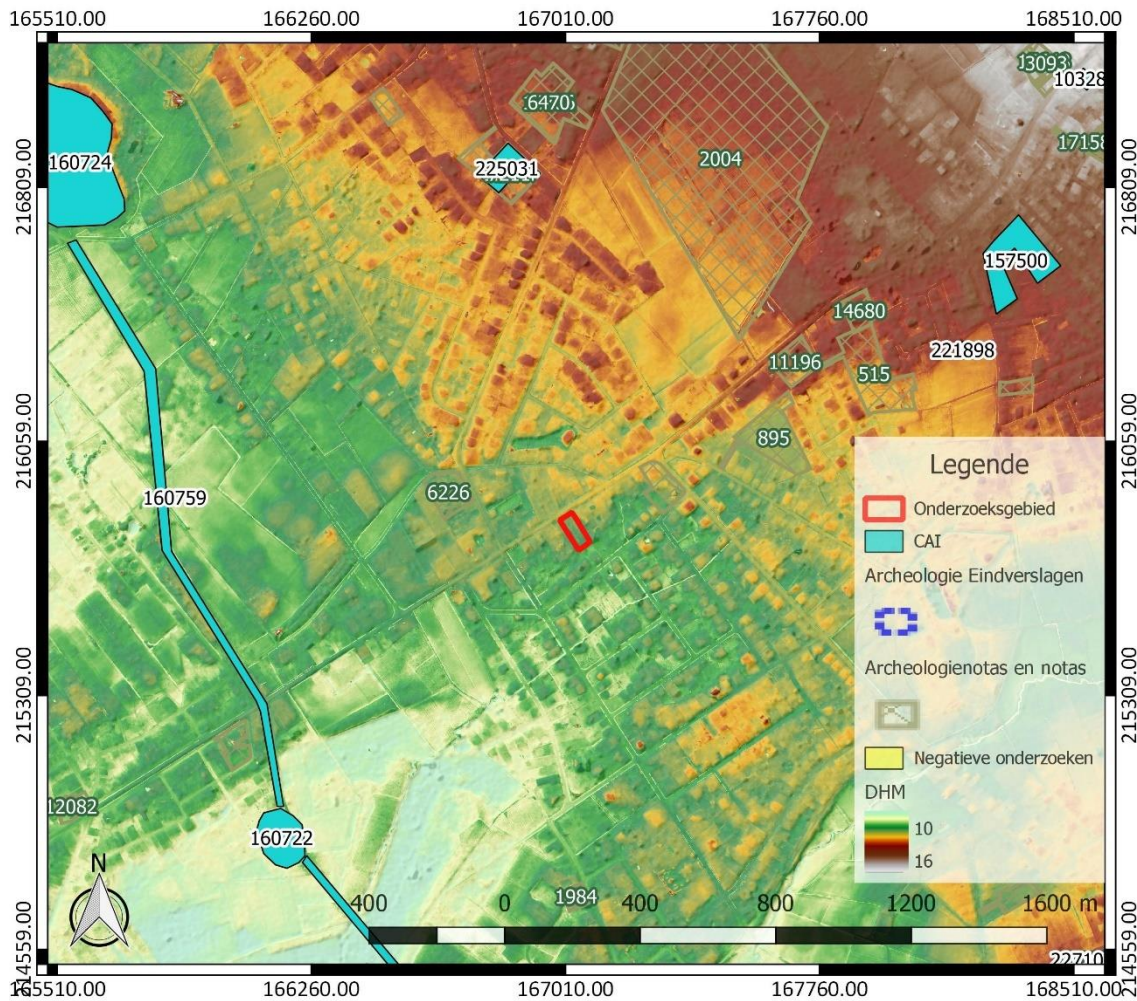
Figuur 22: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 23). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ten westen van het onderzoeksgebied, maar al op vrij grote afstand, bevinden zich resten die toe te schrijven zijn aan de Wereldoorlogen. Ten noordwesten van het terrein is het fort van 'S Gravenwezel gesitueerd dat onderdeel is van de fortengordel rond Antwerpen (CAI ID 160724). Het fort werd voorzien bij wet in maart 1906 met de bedoeling de stad Antwerpen de beveiligen tegen artilleriebombardementen.⁹

⁹Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Fort van 's Gravenwezel [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/160724> (Geraadpleegd op 03-11-2022); Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Fort van 's Gravenwezel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14121> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

Figuur 23: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DHM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten zuiden daarvan bevindt zich een 33 km lange antitankgracht die in een kwartcirkel rondom Antwerpen loopt. De gracht werd in 1938-1940 aangelegd en loopt door Stabroek, Kapellen, Brasschaat, Schoten, Brecht, Schilde en Ranst (CAI ID 160759).¹⁰

Ten zuidwesten is de Schans van Schilde gesitueerd. De Schans is eveneens een onderdeel van de versterkingslinie rond Antwerpen en werd gebouwd in baksteen en gewapend beton. In 1914 werd de schans vernield door het terugtrekkende Belgische leger. Na WO I werd er een bunker bijgebouwd en werden enkele loopgraven aangelegd. In 1939-1940 werd de Schans aangesloten op de antitankgracht (CAI ID 160722).¹¹

Ten noorden van het onderzoeksgebied werd er in het verleden archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd (CAI ID 225031). Een proefsleuvenonderzoek toonde voornamelijk

¹⁰Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Antitankgracht tussen fort Stabroek en fort Oelegem [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/160759> (Geraadpleegd op 03-11-2022); Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Antitankgracht tussen fort Stabroek en fort Oelegem [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/306676> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹¹Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Schans van Schilde [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/160722> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

een verstoord archeologisch vlak met slechts enkele recente sporen in de vorm van perceelgreppels of afwateringgreppels. Verder onderzoek op het terrein werd daarom niet nodig geacht.¹²

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied, in Halle (Zoersel) werd in het verleden ook al een vooronderzoek uitgevoerd. Hierbij kwam een greppel uit de late middeleeuwen aan het licht, evenals enkele kuilen, paalsporen en greppels uit de nieuwe tot de nieuwste tijd.¹³

In de omgeving zijn ook enkele bouwkundige elementen aanwezig. Ten noordoosten bevindt zich 'Hoeve Jeanne', een L-vormige hoeve die dateert uit 1913-1914.¹⁴ Hier net ten oosten van is het 'Gesticht Joostens' gesitueerd. Het is een U-vormig gebouw in neo-Vlaamserenaissance-stijl uit 1903-1905. Oorspronkelijk was het gebouw bedoeld als een gesticht voor zwakke kinderen op het platteland. Uiteindelijk werd er eerder geopteerd voor een behandelingscentrum voor tuberculose.¹⁵

Ten zuidwesten bevindt zich verder nog het Hallerhof, het huidige gemeentehuis van Halle (Zoersel). Het gaat om een neogotisch kasteel dat dateert uit 1902 en dat gesitueerd is in een landschapspark met vijvers aan de noord- en oostzijde.¹⁶ Tot slot bevindt zich ten zuiden van het onderzoeksgebied de woning 'Vermijlen-De Winter', een woning ontworpen door Braem.¹⁷

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het terrein is gelegen ten noordoosten van het centrum van Schilde, langs de grens met (Halle) Zoersel. Het terrein kent een gunstige landschappelijke ligging op de overgang van hoger gelegen gronden naar lager gelegen gronden. In de omgeving zijn verschillende waterlopen aanwezig. Archeologische indicatoren in de nabije en in de ruimere omgeving wijzen op resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Het gaat om resten van landindeling en resten van verdedigingsstructuren uit de Wereldoorlogen. Resten gerelateerd aan Wereldoorlogen bevinden zich echter al op vrij grote afstand tot het onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied worden niet meteen resten gerelateerd aan Wereldoorlogen verwacht.

¹²Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Baron Delbekelaan [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/225031> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹³Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Het Klooster [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/157500> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹⁴Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Hoeve Jeanne [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14682> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹⁵Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Gesticht Joostens [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14681> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹⁶Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Hallerhof, nu gemeentehuis [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14667> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

¹⁷Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Woning Vermijlen-De Winter [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/212415> (Geraadpleegd op 03-11-2022)

Vanaf de 18de eeuw beschikken we over historische kaarten en luchtfoto's om de gebruiksevolutie van het terrein te reconstrueren. Dit leert ons dat het terrein van in de nieuwe tijd tot op heden in gebruik was als akkerland, grasland en als bos. Daaruit volgt dat we een goed bewaard bodemarchief verwachten.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en de aanleg van wegenis. Bodemingrepen variëren sterk in diepte, van ca. 30 cm tot 2,80 m. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte ook nog niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is vooral gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein. Gekende archeologische waarden in de omgeving zijn eerder beperkt en wijzen vooral op de aanwezigheid van resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Dit lijkt echter vooral een reflectie van de stand van het onderzoek, eerder dan van het archeologisch potentieel van het terrein. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein die we sinds de nieuwe tijd konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's is binnen het onderzoeksgebied een goed bewaard bodemarchief te verwachten. Op dit moment kunnen we nog geen specifieke periodes uitsluiten in de archeologische verwachting van het terrein. We houden momenteel rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten vanaf de steentijd op het terrein. Een evaluatie van de impact van de geplande werken maakt duidelijk dat de geplande bodemingrepen een negatieve impact op het bodemarchief zullen hebben. Omwille van het archeologisch potentieel van het terrein en de bedreiging die uitgaat van de geplande werken is bijkomend archeologisch vooronderzoek op het terrein nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebost is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de oprichting van een woonpark was de opmaak van een archeologienota nodig. Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het terrein gekenmerkt wordt door een gunstige landschappelijke ligging. In de omgeving zijn nog niet veel relevante archeologische resten gekend. Dit is een gevolg van de stand van zaken van het onderzoek, eerder dan van het archeologisch potentieel van het terrein. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek houden we momenteel rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten die dateren vanaf de steentijd binnen het onderzoeksgebied. Een evaluatie van de impact van de geplande werken op het terrein maakt duidelijk dat het bodemarchief bedreigd wordt door de geplande werken. Het archeologisch potentieel van het terrein enerzijds en de bedreiging die uitgaat van de geplande werken anderzijds, maken dat bijkomend archeologisch vooronderzoek op het terrein nodig is.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Bogemans, F., 2005: *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 2 - 8. Meerle – Turnhout*, Brussel.

De Coninck, F., 1963: *Verklarende tekst bij het kaartblad Schilde 29 W. Bodemkaart van België*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2022)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2022)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2022)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2022)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2022)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2022)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

